

МУЗЕЙ І ЛЮДИНА З ІНВАЛІДНІСТЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Юлія Кучма,
в.о. завідувача відділу науково-освітньої роботи
Музею історії міста Києва
E-mail: yuliia.kk199@gmail.com

Сучасний музей все частіше постає не лише як зберігач культурної спадщини, а й як соціальний простір. Інклюзія в музеї — це не лише питання архітектурної доступності, а й поєднання освітньої, інформаційної, емоційної та соціальної взаємодії. Особливої уваги потребує інтеграція людей з інвалідністю до музейного простору — як повноцінних учасників культурного процесу. Досвід роботи Музею історії міста Києва (далі – МІК) засвідчує наявність системних бар'єрів на шляху до інклюзивності, проте водночас демонструє можливості їх подолання через партнерства, креативні рішення та грантову діяльність.

МІК – це великий динамічний музей, що складається з 10 філій (8 з яких мають будівлі). Постійною аудиторією музею серед людей з інвалідністю є відвідувачі з порушеннями зору, ментальними порушеннями (зокрема люди з інтелектуальними порушеннями, синдромом Дауна, розладами аутистичного спектру), а також особи з травматичним досвідом — військовослужбовці, які втратили кінцівки або мають посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), їхні сім'ї. Водночас недостатньо залученими залишаються особи з порушеннями слуху через відсутність екскурсій жестовою мовою, що потребує залучення відповідних спеціалістів та ресурсів.

Більшість людей з інвалідністю відвідує музей у складі організованих груп, які формуються завдяки співпраці музею з громадськими організаціями, реабілітаційними центрами, бібліотеками, спеціалізованими навчальними закладами та іншими інституціями.

Фізична доступність. Переважна частина філій МІК розташована у пам'ятках архітектури, що створює значні труднощі з модернізацією простору. Завдяки співпраці з міськими службами, участі у грантах та підтримці міжнародних організацій вдається реалізовувати окремі проекти: встановлення пандусів, мнемосхем, тактильних табличок, сходових підйомників, адаптованих вбиралень. Так, у 2024-2025 р. у філіях Музею історії Києва триває процес встановлення мнемосхем приміщень (тактильних інформаційних схем з інформацією шрифтом Брайля та випуклою графікою). Вони є своєрідною навігацією для незрячого по орієнтуванню в просторі.

Інформаційна та освітня доступність. Інклюзивні музейні заняття створено з урахуванням особливостей аудиторії: адаптація екскурсій, використання тактильних копій експонатів, роздаткових матеріалів, сенсорних елементів, проведення пішохідних екскурсій, організація онлайн лекцій, випуск спеціалізованої літератури шрифтом Брайля. Так, наприклад, «Скарби музеїв Києва відкриваються незрячим. Путівник Музеєм історії міста Києва» (2021) було видано завдяки ГО незрячих фахівців «Реоресурс» та музейним співробітникам. Перша сторона зайнялася друком та редагуванням, друга сторона – структурою, текстами.

Важливою складовою відвідування музею є персоналізований підхід до груп, який передбачає попередню комунікацію з організаторами, уточнення потреб учасників, гнучкий формат подачі інформації та супровід відвідувачів фахівцями.

Цифрова доступність. На сайті музею створено спеціальний розділ з інформацією про доступні програми, однак його функціонал потребує оновлення. Заплановано модернізацію сайту, адаптацію до потреб користувачів з інвалідністю, а також вдосконалення онлайн-комунікацій.

Таким чином, практика роботи музею із людьми з інвалідністю демонструє складність і багатогранність реалізації принципів інклюзії в

культурній сфері. Найбільші запити, з якими стикається музей, стосуються взаємодії з людьми з ментальними порушеннями та особами, які мають травматичний досвід (зокрема військовими та постраждалими від окупації).

Подальші кроки впровадження інклюзії в МІК полягають у:

- посиленні співпраці з кафедрами інклюзивної освіти;
- активній участі у грантових проєктах на адаптацію простору та ресурсів;
- створенні аудіогідів, тактильних моделей;
- розробці якісних тренінгів для персоналу;
- розвитку комунікації з інклюзивною аудиторією поза рамками офіційних заходів, у форматі діалогу та зворотного зв'язку.

Забезпечення доступу до культури є не лише правом, але й передумовою повноцінного життя у суспільстві, що прагне до рівності, гідності та гуманізму.

Список використаної літератури

1. Державні будівельні норми України. Інклюзивність будівель і споруд. ДБН В.2.2-40:2018.
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю: ратифікована Законом України № 1767-VI від 16.12.2009 р.
3. Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2025)
4. Рішення Київської міської ради «Про врегулювання питання відвідування окремими категоріями населення музеїв територіальної громади міста Києва» №18/59 від 11.02.2021 р.
5. Кучма Ю. Путівник для незрячих: досвід Музею історії міста Києва. *Київ і кияни. Матеріали щорічної науково-практичної конференції*. Випуск 13. Київ, 2021. С.113-116.